

PL 480
G
31
24
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

P2164

Nash Jezik

Dup

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књига XVIII, св. 3

БЕОГРАД, 1970.

САДРЖАЈ

	Стр.	Страна
1) Олга Ристић, Однос основе и наставака <i>-овати, -исати, -ирати</i> глагола страног порекла	131—161.	
2) Др Живојин Станојчић, Прилог тумачењу конструкција типа <i>глад ме</i> и сл.	162—168.	
3) В. Михајловић, Диј. <i>цџбрен</i> — постан (<i>unfettig</i>) — етимолошки есеј	169—170.	
4) Мирослав Б. Николић, Дистрибуција облика инстр. сингулара заменица: <i>ја, он/оно, она, ко, што, тај/то</i>	171—186.	
5) Језичке поуче	187—193.	

УРЕЂУЈЕ ОДБОР

Одговорни уредник МИХАИЛО СТЕВАНОВИЋ
Секретар Уређивачког одбора др Живојин Станојчић

БЕОГРАД
1970.

ДИЈ. ЦАБРЕН — ПОСТАН (UNFETTIG) —
— ЕТИМОЛОШКИ ЕСЕЈ

За придев *цабрн* налазимо само једну једину потврду, и то у речнику Стулића из почетка XIX века. Његово значење је Стулић превео латинским придевом *insipidus*, а Б. Даничић, поред своје напомене да се „не зна прави смисао”, додаје да је можда овакав облик постао од италијанске речи *zavogga* у значењу *гнус*.¹

Међутим, придев *цабрен* се и до данас сачувао у неким деловима Славоније у Хрватској у значењу *постан*, који није *мастан*. Налазимо га у селима Пакленици и Воћарици, а вероватно да га има и у другим насељима ове области.² Употреба се искључиво уз именицу *јело* или *вариво* (чорба, супа, итд.): *цабрено* је.о, *цабрена* чорба, *цабрен* кромпир (празан кромпир, без запршке), итд.

Придев *цабрен* је постао од апелатива *цабр*, који је забележен у познатом речнику Шулека у великој групи фитонима *Satureja*. Постоје многобројни синоними за више врста ове биљке, као што су: *вресак*, *чубар*, *јабер*, *кубар*, *осогриз*, *штрај*,³ итд.

Остављајући по страни фонетски однос *цабр* // *чубр*, за који није још донета тачна етимологија,⁴ задржимо се на

¹ ARj, I 472.

² Информатори: Милица Лаћевић, домаћица из Воћарице, стара 77 год., Ружа Нешовановић из Пакленице, стара 70 година.

³ Симоновић Драгутин, Ботанички речник, именик биљака, САН, посебна издања, књ. CCCXVIII, Институт за српскохрватски језик, књ. 3, Београд 1959, стр. 420.

⁴ Słowski F. (Sl. etymol. języka polskiego, zesz. 2, Kraków 1953, str. 114): *čubr* // *čubr*; Đ. Daničić (ARj, 88, II 82) od korena *skubh* u značenju *visiti*; Budmani (ARj, II 82) u Machek (Etym. slov. jaz. českého, str. 108) od grčkog oblika *φυμβρος*, *φύμβρα*.

семантичкој анализи овог фитонима. На основу сачуваног значења придева *цабрен*, који је, као што је већ речено данас фиксиран само за кулинарску културу, у могућности смо да донесемо следеће закључке:

— Цабрена чорба, тј. посна чорба, без масти (незапржена) указује нам на чињеницу да се цабр (чубер) употребљавао као зачин за ту врсту чорбе. Доказ да је ово тврђење тачно налазимо у латинском називу за ову биљку. Латинско *Satureja* долази од глагола *Saturare* у значењу *заситити*, што упућује, исто као и наш пример, на биљку која се употребљавала за јело. И збиља, познато је из старе римске литературе да се *Satureja hortensis* употребљавала као зачин. Исту семантику показује и немачки назив *Pfefferkraut* и француско *poivrete*, у којима је управо наглашена његова функција зачина. Коначно, Стулићево *insipidus* (бљутав, неслан) показује врло сличну семантику као и све ове претходне речи.

— Знајући да се реч *врисак* < *vrěsьkъ* (< **versьkъ*) јавља као синоним за реч цабр (чубар), у могућности смо и да на основу тога донесемо неки закључак. Наиме, познато поређење „*кисело као врисак*“ (или „*као вишт*“ код Вука Караџића, Нар. послов. 133) показује нам да је *цабрена чорба* или *цабрено јело* у далекој прошлости представљало *киселу*, посну чорбу или вариво. Непосредни доказ да се овде ради о киселом зачину налазимо у књизи Болића о виноградарству из XVIII века, који помиње „*оцат од чубра*.”

— У местима, у којима се још и данас употребљава придев *цабрен*, није познато никакво јело у које би се стављао чубар као зачин. Међутим, језичка анализа овог придева доводи нас на мисао да је такво јело морало постојати. Можда се овде радило о јелу везаном за неки одређени верски или пагански обичај који је данас заборављен? Коначно, можда су таква веровања имала и ритуалну или пак куративну, профилактичну намену? У сваком случају, треба очекивати да будућа етнолошка истраживања потврде ову етимологију.

В. Михајловић